

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-277-7-113>

**IMPROVING ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC
MECHANISMS FOR MANAGING HUMAN CAPITAL IN THE
DIGITAL ECONOMY**

**РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ИНСОН
КАПИТАЛИНИ БОШҚАРИШНИНГ ТАШКИЛИЙ-
ИҚТИСОДИЙ МЕХАНИЗМЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ**

Komolov S. Kh.

*Trainee Researcher at the Department
of Economics and Management
of Industry
Tashkent State Technical University
named after Islam Karimov
Tashkent, Uzbekistan*

Комолов С. Х.

*Саноат иқтисодиёти ва менежменти
кафедраси таянч докторанти
Ислом Каримов номидаги Тошкент
давлат техника университети
Тошкент, Ўзбекистон*

Sattarova Kh. B.

*Vice-rector of ISMA University Applied
Science Fergana Branch
Fergana, Uzbekistan*

Саттарова Х. Б.

*Проректор Ферганского филиала
университета ISMA
Фергана, Узбекистан*

Gaibnazarova Z. T.

*Doctor of Economics, Professor,
Professor at the Department
of Economics
and Management of Industry
Tashkent State Technical University
named after Islam Karimov
Tashkent, Uzbekistan*

Гаибназарова З. Т.

*Иқтисодиёт фанлари доктори,
профессор
Саноат иқтисодиёти ва менежменти
кафедраси профессори
Ислом Каримов номидаги Тошкент
давлат техника университети
Тошкент, Ўзбекистон*

Рақамли иқтисодиёт шароитида мамлакатимизнинг барча соҳа тармоқларида ривожланиш тамойилларини жаҳондаги илғор, умумэтироф этилган стандартларга яқинлаштириш, рақамлаштириш натижасида инсон капитални бошқариш ҳам алоҳида йўналишларни талаб қилмоқда. Рақамли иқтисодиёт бу инсонлар, корхона-ташқилот ва муассасалар, техника-технологиялар, маълумотлар ва жараёнлар орасидаги минг-минлаб кундалик онлайн алоқалар натижасида вужудга келувчи фаолият ҳисобланади.

Рақамли иқтисодиёт шароитида инсон капиталини бошқаришнинг асосий тенденцияларини таҳлил қилиш долзарблиги тобора кучайиб

бормоқда. Рақамли технологияларнинг шиддат билан ўзгариши, ташкилий-иқтисодий жараёнларда инсон капиталини бошқаришнинг асосий жиҳатларини қайта кўриб чиқиш масалалари кескин даражада долзарблигини оширди. Юқори технологияли маҳсулотларни жорий этилиши корхона ва муассасаларда инсон капиталига қўйиладиган талабларни нафақат ошириш, балки янги ишбилармонлик талабларига жавобан инсон капиталини бошқариш механизмини такомиллаштиришни тақозо этади.

Инсон капиталини бошқариш бўйича менежерлар замонавий техника технологияларни яхши билишлари ва шу билан бирга кадрларни йиғиш, билим ва савия, малака ва тажрибаларини бошқариш, янгича ёндашувлар орқали кадрлар билан ишлашнинг асосий механизмларни такомиллаштириш лозим.

Президентимизнинг 2018 йил декабрда Олий Мажлисга Мурожаатномасида Ўзбекистон катта сиёсати тарихида илк бор инсон капиталига эътибор бериш лозимлигини айтди. Шундай буён орадан уч йилдан кўпроқ вақт ўтди – Ўзбекистон Учинчи Ренессанс истиқболи сари илгариламоқда. Бугун эса Ўзбекистон миллий тамаддун босқичининг иккинчи давраси бошланди. Ана шу давра Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси асосига қурилади. Бу ерда стратегия – бошқарувни тўғри ва истиқболли режалаштириш санъати, деган маъно касб этади.

Эндиги навбат режалаштириш санъатини бекаму кўст ижро этишга. Демак олимизда ниҳоятда мазмунли, жозибали, ўз навбатида, ғоят мураккаб йўл турибди. Биз ана шу йўлга инсон капиталига эътибор билан кириб келдик. Чунки ҳеч бир давлат капиталсиз ривожлана олмайди.

Дунёга машҳур давлат арбоби, Сингапурнинг биринчи бош вазири Ли Куан Ю “Сингапур мўъжизаси” моҳияти ҳақида гапириб, натижага “тўғри сиёсат ва инсон капиталига сармоя тикишимизда”, дея таъриф берган эди. Унинг таъкидича, инсон капиталига йўналтирилган 1 доллар маблағ 10 йилдан сўнг 100 баробар, 20 йилдан сўнг 1000 баробар бўлиб қайтади.

Бу моҳият дунё тургунча ўз қийматини йўқотмаслигига ишониш керак. Чунки у ҳаётда исботланган тажриба. Бугун Ўзбекистон инсон капитали юқори даражада ривожланаётган мамлакатлар қаторига қиради. Бу ҳам кейинги йилларда юзага чиққан аён ҳақиқат.

Инсон капитали нима ўзи? Унга назарий ва амалий жиҳатдан таъриф бериш мумкин. Бир гапда айтганда, назарий жиҳат-давлатнинг

ёш авлодга – 3 ёшдан 22 ёшгача бўлган йигит-қизларга маблағ тиқиши [1].

Тараққий этган давлатларда “Саноат-4.0” ибораси пайдо бўлганига бир неча йил бўлди. “Саноат-4.0” дастури тараққиётнинг янги-“рақамли иқтисодиёт” босқичи бошланганини англатади.

Ўзбекистон учун “Саноат-4.0” яратадиган энг катта имкониятлар ҳам, муайян хавфлар ҳам инсон омили билан боғлиқ. Чунки меҳнат ресурсларида интеллектуал салоҳиятнинг роли тобора ошиб бориши ушбу янги даврнинг характерли хусусиятидир. Марказий Осиёда энг кўп аҳолига эга Ўзбекистоннинг, албатта, бу борада катта имкониятлари мавжуд. Тўртинчи саноат инқилобида капиталга таянган иқтисодиёт ўрнини “истеъдодлар иқтисодиёти” эгаллай бошлашни ҳисобга олсак, айнан инсон капиталини кўтаришга устуворлик берилишининг зарурати ойдинлашади. Шу билан бирга, “Саноат-4.0” дастури доирасида ишлаб чиқариш ҳамда хизмат кўрсатиш соҳаларининг рақамлашуви ва автоматлашуви натижасида кўплаб иш ўринлари қисқариб кетади. Меҳнатга лаёқатли аҳолини, биринчи навбатда, ёшларни янги технологик даврда яшаш ва меҳнат қилишга тайёрлаш муҳим аҳамият касб этади.

Рақамли иқтисодиёт бу рақамли технологияларни фаол жорий этиш ва улардан ижтимоий-иқтисодий фаолиятнинг барча соҳаларида фойдаланишнинг сифат жиҳатидан янги даражасига ўтишга асосланган иқтисодий, маданий ва ижтимоий муносабатлар тизимини назарда тутади. Ахборот-коммуникация технологияларидаги жиддий ўзгаришлар компаниялар фаолиятининг барча жабҳаларига таъсир қилади. Технологик тараққиётнинг инсон капиталларини бошқаришга таъсири рақамлаштиришдан анча олдн иқтисодий тақиқот объекти бўлди.

Иқтисодиёт ривожланиши ва ўсиши жараёнларини таҳлил этиш инсон капиталини замонвий иқтисодиёт ва жамиятни ривожлантирадиган асосий ишлаб чиқариш ва ижтимоий омилга айланганидан далолат беради.

Маълуми, капиталнинг қомусий талқини – капитал (фарнцузча, инглизча “capital” ва лотинча “capitalis” сўзларидан-“бош, асосий”) “даромад келтиришга қодир бўлган ёки одамлар томонидан товарлар ва хизматлар ишлаб чиқариш учун яратилган ресурслар” [2] дир.

Америкалик иқтисодчи И.Бен-Поратнинг таснифлашига кўра, инсон капитали қуйидаги таркибий қисмлардан иборат:

1) инсон капиталини яратишда иштирок этаётган одамларнинг сифати хусусиятлари ва қобилияти;

2) бозорда таклиф этилаётган ҳамда бошқа ашёлар ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатишга киритилган капитал қисми [3].

С.Фишер: “Инсон капитали инсонда мужассамлашган даромад келтириш қобилияти мезонидир. Инсон капитали туғма қобилият ва истъёод. Шунингдек олинган таълим ва малакадан иборат” [4] деб кўрсатган.

Бир қатор иқтисодчилар (Л.Эдвинссон, М.Мэлоун, Т.Стюарт) инсон капиталини баҳолашда алоҳида фирма, корпорация доирасида инсон капитали ва унинг алоҳида унсурларини баҳолаш нуктаи назардан ёндашиб аниқлайдилар. Бу ёндашувга кўра инсон капитали куйидаги даражаларга ажратилади:

Микродаража – шахс, оила;

Мезодаража – корхона ва йирик корпорациялар;

Макродаража – миллий иқтисодиёт;

Мегадаража – жаҳон давлатлари ва минтақаларининг бирлашуви.

Ушбу даражаларнинг ҳар бирида инсон капиталини баҳолаш ва ўлчаш мезонлари тизими турлича бўлиб, ўз навбатида индивидуал инсон капитали таркибига саломатлик, таълим ва профессионал тайёргарлик, маданий-ахлоқий капитал ва тадбиркорлик капитали каби унсурлар киритилади [5].

“Капитал” атамаси одатда келгусида ишлаб чиқаришда фойдаланалиши мўлжалланаётган меҳнат маҳсулотларига нисбатан ишлатилади. Капитални яратиш жараёни инвестиция киритиш деб аталади. Инвестиция киритиш дастлаб харажатлар қилиш, кейинчалик бу харажатларнинг қопланишини назарда тутади.

Дастлабки пайтда инсон капитали деганда одамларнинг меҳантга бўлган қобилияти-таълим ва касб кўникмаларига инвестициялар жамланмаси тушунилган. Кейинчалик инсон капитали тушунчаси жиддий равишда кенгайди. Жаҳон банки экспертлари томонидан амалга оширилган энг сўнгги ҳисоб-китобларда инсон капиталига истъёмол харажатлари-оиланинг овқатланиши, кийим-кечаги, турар жойи, таълим олиш, соғлиқни сақлаш, маданиятга ва ҳоказоларга сарфлар, шунингдек давлатнинг бу мақсадлар учун харажатлари киритилган.

Юқорида қайд этилганларни умумлаштирадиган бўлсак, инсон капитали тор маънода – бу инсоннинг интеллект, соғлиғи, билими, сифатли ва унумли меҳанти ҳамда унинг турмуш сифатидир.

Кенг маънода инсон капитали – бу иқтисодий ривожланишнинг интенсив ишлаб чиқариш омили, жамият ва оилани ривожлантириш, меҳнат ресурсларининг билимли, қисми, интеллектуал ва бошқарув

меҳнати, яшаш ва иш жойи муҳитидир. Улар инсон капиталини ривожлантиришнинг ишлаб чиқариш омили сифатида самарали ва оқилона амал қилишини таъминлаши керак.

Инсон капитали турларини унга харажатлар, инвестициялар киритиш нуқтаи назаридан ҳам таснифлайдилар. Шу асосида инсон капиталининг қуйидаги формуласи иқтисодчи олимлар томонидан ишлаб чиқилган:

$$I_k = T_k + C_k + M_k$$

бунда:

T_k – таълим капитали;

C_k – саломатлик капитали;

M_k – маданият капитали.

Инсон капитали назариясига мувофиқ одамлар ўзларига инвестиция киритиб, имкониятларини кенгайтиришлари, давлат эса инсон капиталини бойитиш учун маблағ сарфлаб, миллий даромадни кўпайтириши мумкин. Бундай инвестицияларнинг самардорлигини сарф қилинган маблағларнинг меҳант унумдорлиги ортиши ва иш ҳақи кўпайиши орқали қопланишида ўз ифодасини топади. Инсон капиталининг шаклланиши манбаларидан (давлат, оила, хусусий шахслар ва бошқалар) қатъи назар ундан фойдаланиш ва бевосита даромад олиш инсоннинг ўзи томонидан назорат қилинади

Ўзбекистонда инсон капитали учун катта мақсадлар ва маблағлар сарфланмоқда. Ўз навбатида, халқимизда “Янги Ўзбекистон орзуси” пайдо бўлди. Бу нима дегани? Президентимиз таъбири билан айтганда, Янги Ўзбекистон-барчамизнинг эзгу орзумиз, меҳнаткаш, тинчликсевар халқимизнинг орзуси! Унда халқимизнинг азалий умид-ниятлари, юксалиш сари интилишлари ўзига хос тарзда акс этмоқда.

**Иқтисодий ривожланишнинг турли bosқичларида
инсон ресурслари баҳоланиши**

Категория	Қўлланиш даври	Иқтисодиёт субъекти тўғрисидаги тасаввур	Амалга киритилиши сабаблари
Ишчи кучи	XIX аср	Инсон – меҳнат жараёнида самарали фойдаланиш имконияти бўлган қобилият ва сифатлар соҳиби сифатида	Ишлаб чиқаришда шахс омилини ҳисобга олиш зарурати
Меҳнат ресурслари	XX асрнинг 20-йиллари	Инсон – ташқи бошқарувнинг нофаол объекти, режа-ҳисоб бирлиги сифатида	Иқтисодиётни марказлаштирган ҳолда бошқариш шароитида иш кучини такрор ҳосил қилиш жараёни кўрсаткичларини ҳисобга олиш зарурати
Меҳнат салоҳияти	XX асрнинг 70-80-йиллари	Инсон – меҳнат соҳасида ўз эҳтиёж ва манфаатларига эга субъект сифатида	Шахсий омил имкониятларини фаоллаштириш ва улардан самарали фойдаланиш зарурати
Инсон омили	XX аср 80-йилларининг охири 90-йилларининг бошлари	Инсон – ижтимоий ишлаб чиқаришнинг асосий ҳаракатга келтирувчи кучи, унинг самарадорлигини ошириш воситаси	Ижтимоий-сиёсий шарт-шароитлар, шахсий омил самарадорлигини ошириш зарурати
Инсон капитали	XX асрнинг 90-йиллари бошлари	Инсон – энг самарали капитал киритишнинг объекти, бу капитал билим ва маҳоратни оширишга хизмат қилиб, келгусида энг юқори самара келтириши мақсадини кўзлаш	Инсон салоҳиятини ҳамда инсонга инвестицияларнинг иқтисодий хусусиятини эътироф этиш

Жамият, давлат томонидан аҳолининг барча қатламларига ва тоифаларига аynи миқдор ва шакллардаги инсон капитали инвестицияси сарфланишига қарамай, инсон капиталининг қуйидаги турлари шаклланади ва ҳукм суради:

1. Ижобий (фаол) инсон капитали;
2. Салбий (нофаол) инсон капитали;
3. Манфий инсон капитали.

– Ижобий (актив) инсон капитали – ўзи учун сарфланган инвестицияни тўла ўзлаштирган ва уни жамиятнинг ривожланиши ва такомиллашуви шаклида рўёбга чиқарган креатив (яратувчи) ва инновацион капиталдир. Бу яратувчанлик ва такомиллашув, жумладан, аҳолининг турмуш даражасининг ошиши, инновацион салоҳиятнинг юксалиши, таълим тизимининг ривожини, илм-фаннинг тараққиёти, ахборот алмашинуви ва таъминоти эркинлиги, аҳоли саломатлигининг яхшиланиши кабиларда намоён бўлади. Чунки, инсон капиталининг параметрлари ва сифати аҳоли – шахснинг менталитети, таълим даражаси, ҳаётий тасаввурлари ва соғлиқни сақлаш соҳасидаги аҳвол кабилар билан ўлчанади. Айтиш лозимки, илм-фан, таълим ва соғлиқни сақлашга сарфланган инвестициялар тарихан қисқа муддат ичида самара бериши мумкин, аммо асрлар давомида шаклланган менталитетни қисқа вақтда ўзгартириш қийин. Шу сабабли дунёдаги илғор тажриба ва билимларни миллий-шахс менталитетининг ижобий хусусиятлари билан уйғунлаштириш муҳимдир.

Ўзбекистонда ривожланган Ғарб ва Шарқ мамлакатларининг ижтимоий-иқтисодий тараққиётдаги тажрибаси ўзлаштирилган экан, айни шу нуқталарга жиддий эътибор қаратилаётгани диққатга сазовордир, яъни илғор чет эл тажрибасининг халқимизнинг миллий менталитетига ва кўп асрлик анъаналарига мос келадиган жиҳатлари, шакллари қабул қилинмоқда ёки улар маҳаллий шарт-шароитларга мослаштирилмоқда. Шунингдек, миллий маданиятимиз, анъаналаримизни тарғиб қилиш ҳамда ёшларимизни чет эллардаги баъзи оқим ва ҳаракатларнинг зарарли таъсиридан сақлаш учун олиб борилаётган маънавий-маърифий ишлар ва профилактик чоралар айнан шу мақсадни кўзлагандир. Инсон капитали ҳам айни маълум шахс каби маълум бир цивилизация, менталитет ва анъаналарнинг маҳсулидир.

– Салбий (пассив) инсон капитали. Инсон капиталининг бу тури мамлакат тараққиётига ва инновацион иқтисодиётга айтарлиқ ҳисса қўшмайди, унинг бутун моҳияти моддий имкониятларнинг истеъмолчиси бўлишдан иборатдир. Пассив инсон капиталини яхши таълим олмаган, оддий кустарь (қўл меҳнатига асосланган) саноатда, товар айирбошлашга асосланган тижоратда ёки механизациялашмаган қишлоқ хўжалигида банд кишилар ташкил этади дейиш мумкин. Ўзбекча таъбир билан айтганда, «қора меҳнат» қилувчилар, яъни

малака талаб қилмайдиган ишларда ишлайдиган кишилар пассив инсон капиталини ташкил этадилар.

– Инсон капиталининг энг таҳлил ва баҳс талаб учинчи тури манфий инсон капиталидар. Манфий инсон капитали деганда, номидан маълум бўлганидек, ўзига сарфланган инвестиция-лардан жамият учун ҳеч қандай фойда келтирмаган, на ўзи яшайдиган жамият иқтисодиётининг ривожига, на аҳоли турмуш даражасининг юксалишига, на шахс сифатида ўзининг ривожланишига ҳисса қўшишга ярамаган тоифа тушунилади. Ўзбекча ифода билан айтганда, «на ўзига, на бошқага фойдаси тегмайдиган» тоифа манфий инсон капиталини ташкил этади. Ашаддий жиноятчилар, гиёҳвандлар, коррупционерлар, ишёқмаслар, ичкиликбозлар, текинхўрлик билан кун кечирувчилар – бир сўз билан айтганда, жамият ва оиласининг сарфлаган моддий инвестицияси, берган таълим-тарбиясининг самарасини йўққа чиқарган кишилар манфий инсон капитали сифатида намён бўлади. Ана шу тоифадаги инсон капитали мисолида баъзи тоифадаги кишилар учун сарфланган инвестициялар ҳамиша ҳам ўзининг ижобий самарасини беравермаслиги кўринади.

Манфий инсон капитали кўпинча халқнинг менталитетидаги нозик ҳолатлар, етишмовчиликлар, аҳоли маданият савиясининг пастлиги, жамиятдаги муаммолар, шунингдек, кишиларнинг табиий ҳаққи бўлган эркинликларнинг чекланиши каби сабаблар натижасида вужудга келиши мумкин.

Маънавий етук жамиятларда манфий инсон капитали тоифасидагиларга ўзларининг умидсиз ҳолларидан чиқиш учун сўнги имкониятлар берилади ҳамда уларнинг ижобий ўзгаришларга бўлган ҳаракатлари жамият ва давлат томонидан қўллаб-қувватланади [6].

Инсон капитали қуйидаги даражалар билан фарқланади:

1. Алоҳида шахснинг инсон капитали унинг саломатлиги, соғлиғи, қобилияти, билими ва кўникмаларидан иборатдир. “Инсоннинг қиймати” унинг ҳаёти босқичларида ортиб боради, бу қийматдан унумдорликни ошириш мақсадида фойдаланилади, айти пайтда шахсий капитал даромадларини кўпайтиради ва инсонни ўз қобилиятини янада оширишга шахсий инвестициялар киритишга рағбатлантиради.

2. Корхонанинг инсон капиталида ҳозирги вақтда савдо белгиси, персонал ва янги технологиялар сифатидаги номоддий активлар алоҳида роль ўйнайди. Бу капиталга, шунингдек шахсий инсон капитали активларини (лицензиялар, патентлар, муаллифлик гувоҳномалари), фирманинг номоддий активларини (товар белгилари)

тақшилий капитал, таркибий, капитал, бренд-капитал ва ижтимоий капитални киритиш мумкин.

3. Миллий инсон капитали ижтимоий, сиёсий капитални, миллий интеллектуал устиворликларни, миллий рақобат устиворликларини ва миллатнинг табиий салоҳиятини қамраб олади. Миллий инсон капитали ҳар бир ривожланаётган мамлакат миллий бойлигининг ярмидан кўпроғини, жаҳоннинг тараққий этган давлатларида эса 70–80 % дан ортиғини ташкил этади [7].

2015 йилда рақамли технологиялар ва коммуникацияларнинг таъсири, айниқса, ички ва ташқи ижтимоий технологиялар, истеъдодлар менежменти ва компанияни тушунишни энг кўп ўзгартирадиган омил бўлади. Рақамлаштириш натижасида инсон ресурсларини бошқариш ҳам ўзига хос йўналишларни талаб қилмоқда. АҚШ Инсон ресурсларини бошқариш жамияти АҚШда 2015 йилда инсон капиталини бошқариш соҳасида аниқланган 10 та тенденциянинг 6 таси иқтисодий рақамлаштириш билан боғлиқлигини таъкидламоқда [8].

1. Аналитик воситаларга вақатта маълумотлардан фойдаланишга сармоялар. Тўғри кўрсаткичларга эга бўлиш, компания дуч келадиган муаммоларнинг аниқ ва тўғри ечимини таъминлаши мумкин. Бундан ташқари, аналитик натижалар ходимларни ўз мақсадларига еришиш йўлида ўзини тутишга ундайди.

Сўнгги йилларда прогнозли ишчи кучи таҳлилини ишлаб чиқиш учун аналитикадан фойдаланиш кучаймоқда. Ходимлар ва уларнинг фаолияти тўғрисидаги мавжуд маълумотларга асосланиб, қайси профессионал профиллар бизнесни ривожлантиришга асосий ҳисса қўшишини аниқлаш мумкин.

Бошқа нарсалар қатори аналитик воситалардан фойдаланиш қуйидагиларга имкон беради:

- Компаниянинг эҳтиёжларига қараб ишга ёлланганини тахмин қилиш;
- Компания сармоя киритиши керак бўлган ўқитиш йўналишларини белгилаш;
- Ўз бизнесини кенгайтириш учун компания ривожланиши керак бўлган профилларни аниқлаш.

2. Булутли ечимлар. Булутда ишлаш стратегик жараёнларни рекорд вақт ичида ҳал қилишга имкон беради. Бу ўлчанадиган натижалар билан ўзгарувчан харажатларни таклиф қиладиган инновацион ва мослашувчан технологик ечимлар ёрдамида харажатларни тежайди. Бу доимий равишда ривожланиб борадиган дастурлардан максимал

даражада фойдаланади ва бошқа компанияларни бошқариш жараёнлари билан интеграциялашув қобилиятидан ҳам фойда кўради.

3. Гамификация мотивация ва истеъдодни сақлаш манбаи сифатида. Ўйинларга бўлган қизиқишнинг ортиши ходимларнинг фаоллигини ошириш ва янги таълим ва тарбия шакллари аниқлаш зарурати билан боғлиқ.

4. Ижтимоий тармоқлар компания бўйлаб алоқа ва ҳамкорлик учун канал сифатида. Ижтимоий тармоқлар инсон капитални бошқаришга тобора кўпроқ таъсир кўрсатмоқда. Сўнгги тадқиқотларга кўра, ходимларнинг 31 фоизи ижтимоий тармоқлардан келган. Кадрлар бўйича мутахассис учун тармоқлар маълумот топиш, янги истеъдодларни кашф этиш, билим алмашиш ва профессионал алоқалар тармоғини кенгайтириш учун жуда муҳимдир.

5. Ишчи гуруҳлар ва ходимлар жамоаларини виртуализация қилиш. Бир нечта жойлардан ҳамкорликдаги платформада ишлаш қобилияти ҳар кимнинг салоҳиятини максимал даражада оширади, ходимларнинг қониқишини орттиради ва компанияларнинг фаоллигини кучайтиради-натижада компания самарадорлик ўлчовлари билан таъминланади.

6. Мобил қурилмалар орқали ишга кириш. Мобил қурилмалардан ишга кириш саёҳат ва логистика харажатларини сезиларли даражада камайтиради ва кўп ҳолларда жисмонан бир жойда яшамайдиган, баъзан эса бир хил тилда гаплашмайдиган турли гуруҳларда мустақил ишларнинг ривожланишини рағбатлантиради.

Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, инсон капитали бошқариш тизими айти дамдаги талабларга риоя қилиш учун қуйидагиларга эътибор қаратиш лозим:

- инсон капитални бошқаришда умумий стратегияни шакллантириш ва ишлаб чиқиш;
- инсон капитални ривожлантиришнинг соҳалар ва тармоқлар кесмида платформалар ишлаб чиқиш;
- инсон капитални бошқаришда ишлаш кўникмалари ва масъулиятини оширишни таъминлаш;
- инсон капитални бошқаришда ижтимоий-психологик усулларни тадбиқ этиш;
- соҳаларга салмоқли инвестиция киритиш орқали инсон капитални юксалтириш;
- мамлакатда яхши олимлар кўпайиши учун олий таълим тизимини кучайтириш, илмий кадрларни муносиб рағбатлантириш, уларга стимул яратиш бериш мақсадга мувофиқ.

Адабиётлар:

1. Абдурахмонов Қ. Инсон капитали: “Халқ орзуси, билан кудратли келажак тарбияланмоқда” // Янги Ўзбекистон ижтимоий-сиёсий газета. № 71 (593), 2022 бет йил 9 апрель.
2. Абалкин Л. И. Экономическая энциклопедия. М. : 1999. С. 271.
3. Ben-Porath. The Production of Human Capital and the Life Cycle of Earnings. N.Y. : L, 1970. P. 49.
4. Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономическая теория. М. : Юнити, 2002. С. 21.
5. Нестеров Л., Аширова Г. Национальное богатство и человеческий капитал. ВЭ. 2003. № 2.
6. Абдурахмонова Н. Қ. Инсон капиталига сармоя Янги Ўзбекистон тараққиёти кафолати. <https://review.uz/oz/post/inson-kapitaliga-sarmoia-yangi-ozbekiston-taraqqiyoti-kafolati>. 09.08.2022
7. Абдурахмонова Г. Қ., Рустамов Д. Ж. “Инсон капиталини рақамли иқтисодиёт асосида ривожлантириш йўналишлари”. Монография. Beau Bassin: “GlobeEdit” Publisher, 2020. 127 б.
8. <https://glocalthinking.com/en/6-hr-trends-in-the-new-digital-economy/>